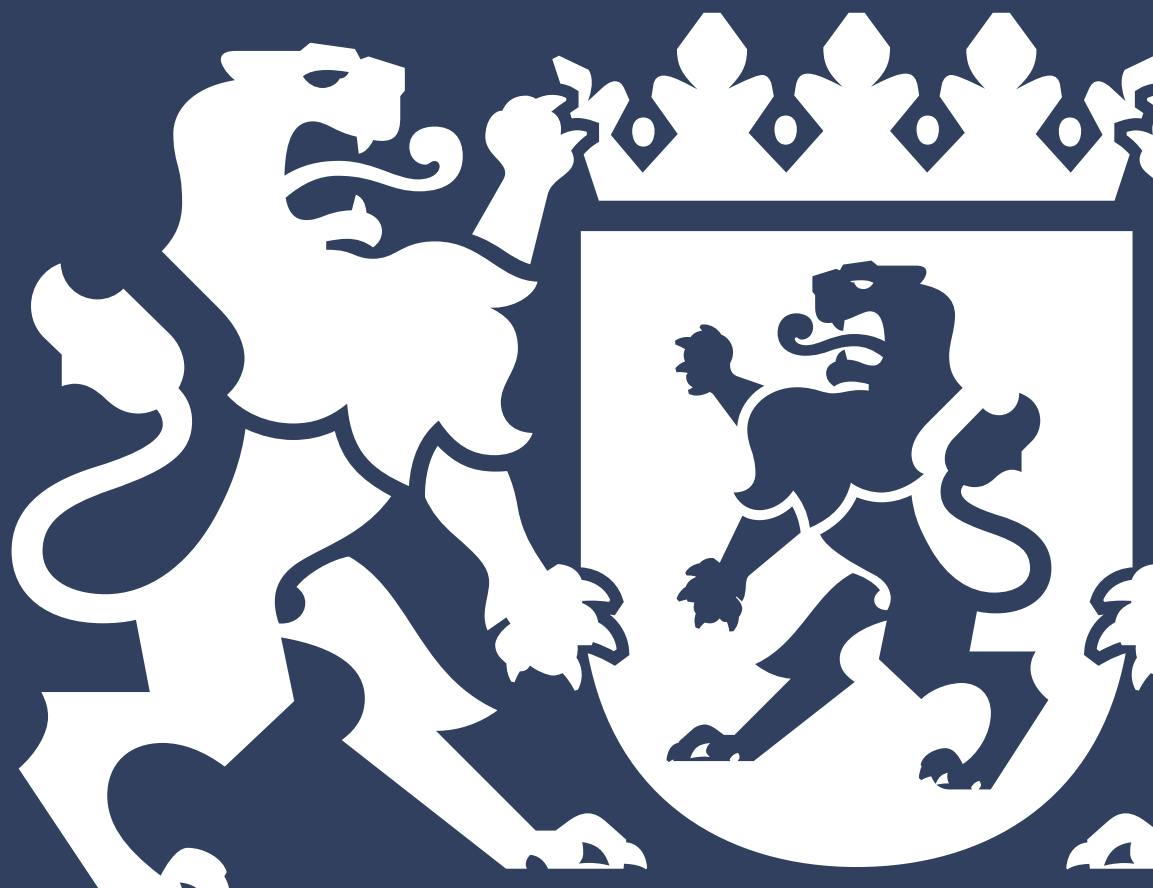

ZUID-HOLLAND

Verkiezingsprogramma 2023-2027

THUIS IN ZUID-HOLLAND

VOORWOORD

Met 3,7 miljoen inwoners in 50 gemeenten, de grootste haven van Europa, drie universiteiten, een half miljoen bedrijven, de historische Hollandse dorpen en steden, de molens en prachtige open landschappen met rivieren, is Zuid-Holland niet alleen de mooiste maar ook de meest gevarieerde provincie van het land. Een provincie om trots en zuinig op te zijn.

Tegelijk spelen er in de provincie ook grote en ingewikkelde vraagstukken. Hoe zorgen we ervoor dat er meer en betaalbare woningen bij komen? Hoe behouden wij ons landelijk gebied? Hoe zorgen we voor een gezonde toekomst voor de landbouw in Zuid-Holland? We moeten vol blijven inzetten op de verduurzaming met schone energie en betere omgang met grondstoffen. Samen moeten we de omslag maken naar een duurzame en circulaire samenleving. In deze duurzame samenleving moet wel iedereen mee kunnen doen.

Veel mensen maken zich zorgen. Bijvoorbeeld over de ontwikkelingen in de wereld zoals de oorlog in Oekraïne, de enorm gestegen energietarieven, problemen met stikstof en de natuur of bedrijven die dreigen om te vallen. Maar ook over de verharding in de samenleving. Mensen hebben schoon genoeg van politici die meer met zichzelf en elkaar bezig zijn dan met het oplossen van problemen in de samenleving. Problemen los je immers niet op door elkaar te verketteren, en ook niet door ze te ontkennen.

Problemen los je op door samen te werken. Door niet met de rug naar elkaar te staan, maar zij aan zij. Door verbinding te zoeken en tegenstellingen te overbruggen. Door concrete oplossingen te bieden en knopen durven door te hakken. Ook, of misschien wel juist, als het lastig wordt.

Wij laten ons in onze politiek leiden door de vier uitgangspunten die voortkomen uit onze christelijke inspiratie: rentmeesterschap, gespreide verantwoordelijkheid, solidariteit en publieke gerechtigheid. Zij geven richting aan onze opvattingen over de toekomst van Zuid-Holland. Wij vertrouwen op de kracht van de samenleving en de inzet van mensen, maatschappelijke organisaties, scholen en bedrijven om daar samen vorm aan te geven. De provincie is er om te faciliteren en te ondersteunen, en om heldere keuzes te maken wanneer belangen met elkaar botsen.

In dit verkiezingsprogramma geven we aan welke plannen en ideeën het CDA Zuid-Holland daarvoor heeft. Wij komen met concrete oplossingen, maar ook voornemens hoe we de inwoners, ondernemers en organisaties van Zuid-Holland gaan betrekken bij de uitwerking en de uitvoering.

Samen werken we aan een duurzaam, gezond en ondernemend Zuid-Holland. Doet u mee?

Meindert Stolk
Lijsttrekker

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave.....	3
Betrokken bestuur.....	4
<i>Een vaste visie.....</i>	<i>4</i>
Goede bereikbaarheid	7
<i>Openbaar vervoer.....</i>	<i>7</i>
<i>Fiets en scooter.....</i>	<i>8</i>
<i>Wegverkeer.....</i>	<i>9</i>
<i>Binnenvaart en Rotterdam-The Hague Airport.....</i>	<i>11</i>
Bouwen aan gemeenschappen	12
Sterke economie.....	15
<i>Duurzame en circulaire economie.....</i>	<i>15</i>
<i>Onderwijs en arbeidsmarkt.....</i>	<i>16</i>
<i>MKB.....</i>	<i>17</i>
<i>Werken in Zuid-Holland</i>	<i>18</i>
Toekomst voor de boer	20
<i>Natuur en landbouw.....</i>	<i>20</i>
<i>Land- en akkerbouw.....</i>	<i>21</i>
<i>Versterken agrarische infrastructuur</i>	<i>22</i>
<i>Glas- en tuinbouw.....</i>	<i>23</i>
<i>Stikstof.....</i>	<i>24</i>
Duurzaam leven.....	25
<i>Duurzame energie</i>	<i>26</i>
<i>Duurzame energie</i>	<i>27</i>
<i>Circulariteit</i>	<i>28</i>
<i>Klimaatbestendigheid/adaptatie</i>	<i>28</i>
<i>Netinfrastructuur</i>	<i>29</i>
Gezonde natuur	30
Cultureel erfgoed & landschap	32
Water.....	33

BETROKKEN BESTUUR

De provincie maakt dagelijks bepalende keuzes voor haar 3,7 miljoen inwoners. Daarom is een betrouwbaar en betrokken bestuur erg belangrijk. De provincie staat vaak nog op grote afstand voor haar inwoners. Het CDA brengt de provincie weer dicht bij haar inwoners. De taken van de provincie zijn te belangrijk om dit niet samen met inwoners, kennisinstellingen en bedrijven aan te pakken. Komende jaren staan klimaat, stikstof, schoon en veilig water, wonen, mobiliteit, de energietransitie en natuurherstel op de agenda. Met deze onderwerpen gaat het CDA aan de slag en dat begint met luisteren naar alle kennis en expertise in onze provincie.

Het CDA wil inwoners en bestuur weer samenbrengen. Dat gaat het CDA doen door het uitdaagrecht uit te breiden, inspraak te vergroten en burgerberaden en adviescommissies in te stellen op de daarvoor geschikte thema's. Als eerste stap gaan wij erop toezien dat de provincie haar beloften altijd nakomt en de afspraken die we samen maken goed uitvoert. Wij zetten erop in verschil te verbinden en daarbij staat de menselijke maat altijd centraal. Samen kunnen we zo meer bereiken voor stad en platteland, jong en oud, praktisch en theoretisch geschoold. Om de samenwerking tussen bestuur en samenleving te versterken is draagvlak een belangrijke voorwaarde voor de beleidskeuzes die de provincie maakt. Het CDA zet zich hierin expliciet af tegen schijndemocratie waarin burgers gevraagd worden mee te denken zonder reële invloed te hebben op het uiteindelijke beleid. Samen, als samenleving en politiek, komen we tot de beste oplossingen.

Een vaste visie

Het CDA benadert alle vraagstukken vanuit dezelfde basis. Die basis wordt gevormd door vier overtuigingen. Hieraan ontleen wij onze christendemocratische identiteit die de kiezer met ons kan delen. Onze beginselen zijn even klassiek als actueel. Vooral in hun onderlinge samenhang vormen zij betekenisvolle leidraden voor onze politiek.

- **Gespreide verantwoordelijkheid:**

Het CDA is een duidelijke 'volkspartij' en geeft ruimte aan de samenleving. Liever bottom-up dan top-down. Geen vrijheid zonder verantwoordelijkheid. Bij rechten horen ook verantwoordelijkheden. De overheid waarborgt de verantwoordelijkheden en vrijheden van organisaties en individuen en kent haar eigen plaats binnen de samenleving.

- **Publieke gerechtigheid:**

De samenleving komt alleen tot bloei wanneer waarden en normen kaders voor het menselijk handelen stellen. De overheid houdt hier niet alleen

toezicht op, maar moet zich ook zelf aan die kaders houden. De provincie schept voorwaarden voor een verantwoordelijke samenleving. Zij helpt en doet recht aan kwetsbaren.

- **Rentmeesterschap:**

De schepping is niet 'van ons'. Wij hebben de opdracht zorg voor haar te dragen. Dit kan door te zoeken naar het gemeenschappelijk goede. Het algemene belang staat bovenaan en omsluit individuele belangen. Met het oog op de mens en de natuur moeten wij 'bouwen en bewaren'. Duurzaam leven hoort hierbij.

- **Solidariteit/menselijke waardigheid:**

De provincie heeft oog voor kwetsbaren en onderdrukten en reikt hen de hand. Zij stimuleert en ondersteunt gemeenschappelijke verbanden die deze solidariteit met de kwetsbaren delen.

Er is ruimte voor andersdenkenden. Ieder mens telt, ongeacht ras, geloof of achtergrond.

- Tijden veranderen, maar waarden en principes zijn tijdloos. Daarom moeten alle problemen van deze tijd op gebied van wonen, energie, natuur en tal van andere onderwerpen vanuit deze waarden behandeld worden. Het CDA zal **beleid toetsen** op rechtvaardigheid, gespreide verantwoordelijkheid, zorg voor elkaar en zorg voor de schepping.
- In een provincie met 3,7 miljoen inwoners bestaat al snel de verleiding om allemaal modellen en rekensommen te gebruiken om beleid te vormen. In veel gevallen is dit ook verstandig, maar soms mist hierin de menselijke maat. Daarom stelt het CDA de **menselijke maat centraal**; er moet altijd oog zijn voor de gevolgen van beleid voor kleine minderheden en individuele inwoners.
- **Politiek moet gaan om de inhoud**, om de uitdagingen waar de provincie voor staat. De waan van de dag is nooit een goede raadgever en populariteit op sociale media mag niet afleiden van de inhoud. Helaas gebeurt dit nu met grote regelmaat en dat gaat ten koste van het functioneren van de provincie. Wanneer de inhoud leidend is kunnen ook goede oplossingen met draagkracht gevonden worden voor de lange termijn.
- Het CDA zet komende jaren in op **grenzeloos samenwerken**. Dit doen we met diverse acties om vitale gemeenschappen te bouwen en te versterken. Dit doen we door samen te werken over de grenzen van gemeenten en de provincie heen, zoals we in het Groene Hart doen. Alleen samen kunnen we de uitdagingen van deze tijd het hoofd bieden.
- Sommige gemeenten in Zuid-Holland verkeren financieel in zwaar weer. Daarom moet de provincie niet alleen toezichthouder zijn, maar ook een

adviseur en steunpilaar. Het CDA wil dat de provincie deze gemeenten helpt financieel weer gezond te worden.

- **Lokale initiatieven** zoals coöperaties waarin burgers samenwerken op gebied van wonen, energie en zorg krijgen de volledige steun van het CDA. Hetzelfde geldt voor gebiedscommissies en andere maatschappelijke initiatieven.
- Het CDA wil het **uitdaagrecht** van burgers op beleid van de provincie uitbreiden en toegankelijker maken. Ook in de vier jaar tussen de verkiezingen. Juist nu complexe problemen vragen om goede samenwerking tussen burger en overheid kan dit een verschil maken.
- Om de samenwerking tussen bestuur en samenleving te versterken moet **draagvlak** zwaar wegen in de beleidskeuzes die de provincie maakt.
- Het CDA wil de **verbinding tussen Provinciale Staten en de Eerste Kamer** versterken, bijvoorbeeld door senatoren in te laten spreken op de vergaderingen van de provincie.
- De Provinciale Statenverkiezingen gaan over de provincie, maar worden vaak overschaduwd door de verkiezing van de Eerste Kamer. Daarom wil het CDA toewerken naar een **gespreide verkiezing van de senaat** door jaarlijks in drie provincies de staten te kiezen in plaats van alle twaalf de provincies tegelijk.

GOEDE BEREIKBAARHEID

Het reizen van de toekomst is veilig, toegankelijk en duurzaam. Iedereen reist voor familie, werk, vriendschappen en ontspanning, of dit nu met de auto, fiets, openbaar vervoer of lopend is. Als CDA bouwen we aan gezonde, veilige en duurzame gemeenschappen. Vervoer dat veilig, dichtbij en toegankelijk is hoort hierbij. Dit vervoer maken we komende jaren ook slimmer en schoner. Bij provinciale wegen en aansluitingen met lokale wegen, houden we rekening met de meest kwetsbare deelnemers in het verkeer, de voetganger en fietser.

In de grootstedelijke gebieden in Zuid-Holland maken eigen vervoersmiddelen steeds meer plaats voor openbaar vervoer en deelvervoer. Tegelijk staat de toegankelijkheid van het landelijke gebied onder druk door de afname van openbaar vervoersverbindingen. Goed openbaar vervoer in de hele provincie is wat het CDA betreft cruciaal omdat het iedereen de kans geeft mee te doen. Daarom kijken we verder dan alleen rendement, juist ook naar de meerwaarde van kleinere ov-lijnen voor de leefbaarheid van kernen. In stad en landelijk gebied gaan we aan de slag met het openbaar vervoer van de toekomst.

Openbaar vervoer wordt steeds sneller en schoner. Ook het eigen vervoer innoveert snel. Daarnaast komen er steeds meer vormen van deelvervoer. Het CDA zet zich ervoor in dat kwantiteit in kwaliteit in alle steden op voldoende niveau blijft. Mobiliteit is een verhaal van grote kansen en veranderingen, van omgaan met schaarse ruimte en keuzes maken. Samen met het Rijk, gemeenten, MKB-bedrijven en vervoersorganisaties zorgen wij voor oplossingen op maat voor de steden en het landelijk gebied. Voor het CDA staat centraal dat mensen zelf hun manier van vervoer moeten kunnen kiezen en faciliteiten dus gewaarborgd worden. Juist ook in de grote woningbouwopgave moet rekening gehouden worden met goede verbindingen voor eigen en openbaar vervoer.

Openbaar vervoer

Mobiliteit is voor iedereen belangrijk. Zelfstandig kunnen reizen waar en wanneer dan ook draagt bij aan de leefbaarheid van wijken en kernen. Het netwerk van treinen, bussen en metro's moet zo sterk zijn dat de auto een keuze is en geen noodzaak. We moeten inzetten op hoogwaardig en betaalbaar openbaar vervoer, toegankelijk voor iedereen.

- Wij steunen het initiatief van vervoersbedrijven in hun doelstelling om de zogenaamde **'hyper-spits' te voorkomen**. Samen met bedrijven en opleidingsinstituten verkennen we opties om die vervoersbewegingen meer te spreiden over de hele week.

- Het Westland is onvoldoende ontsloten door openbaar vervoer. We zetten in op een **Westlandse lightrailverbinding** met Den Haag en Rotterdam.
- Er moeten meer 'Park and Ride' (P&R) en 'Park and Bike' (P&B) voorzieningen komen, maar ook bijvoorbeeld tijdelijke voorzieningen gekoppeld aan evenementen. Dit is een stap vooruit in **duurzaam vervoer**, met name binnen en tussen stedelijke gebieden.
- **Openbaar vervoer-bedrijven** herstellen nog van de coronacrisis, maar voorzien op middellange termijn sterke groei. Het CDA wil juist in deze sterk veranderende wereld voorkomen dat de steun voor vervoersbedrijven te vroeg in hun herstel wegvalt. Dit gaat anders ten koste van de verduurzaming van het openbaar vervoer.
- We sluiten aan bij initiatieven van vervoersbedrijven om een digitaal platform te ontwikkelen dat het reizigers mogelijk maakt om straks **eenvoudig vervoermiddelen te combineren**.
- Het CDA zet in op goede openbaar vervoer-verbindingen voor die delen van gemeenten die geen profijt hebben van de R-netverbinding. **Goede bereikbaarheid van afzonderlijke wijken** (routes en frequentie van bussen) hebben extra aandacht.
- Openbaar vervoer-verbindingen aan tussen consessiegebieden moeten goed kunnen aansluiten. De **bereikbaarheid aan de randen van de provincie** verdient de aandacht, door bijvoorbeeld extra aandacht voor busverbindingen over de provinciegrens heen en vervoer over water voor aanpalende gebieden.
- De overheid is verantwoordelijk voor **sterk openbaar vervoer**. Het CDA zet zich dan ook in dit te behouden en waar mogelijk te verbeteren. Met name de **plattelandsgemeenten** hebben te kampen met verschraving van het OV. Als CDA zetten we ons dan ook in om de kwaliteit ook daar zo hoog mogelijk te houden.
- In plaats van groei van Rotterdam-The Hague Airport zet het CDA Zuid-Holland in op Rotterdam/Den Haag als knooppunt van **snelle treinverbindingen** tussen Europese steden. Hiervoor wordt bij het Rijk en in Europa gelobbyd.
- Alphen aan de Rijn ligt centraal tussen Amsterdam, Leiden, Gouda en Den Haag, maar qua openbaar vervoer onvoldoende ontsloten. Het CDA zet in op het **uitbreiden van spoor en busverbindingen van en naar Alphen aan de Rijn**.

Fiets en scooter

Het CDA Zuid-Holland zet zich al lange tijd in voor goede, snelle en vooral veilige fietsroutes. De afgelopen jaren zijn er mede door onze inzet veel meer fietspaden bijgekomen. Fietsen is snel, schoon en gezond. Het CDA Zuid-Holland juicht deze ontwikkelingen daarom toe!

- Komende vier jaar gaan we meer eigen provinciale **recreatieve routes** realiseren.
- Wat het CDA betreft gaan we meer met gemeenten samenwerken, zodat ook **lokale gebiedsontwikkelingen** beter gaan aansluiten bij provinciale ambities. Daar waar provinciale wegen lokale wegen kruisen, weegt het belang van de voetganger en de fietser zwaar mee in de ontwikkeling van deze verbinding.
- Er moet geïnvesteerd worden in **snelle en veilige fietsverbindingen** tussen stedelijke gebieden en tussen steden en de omliggende dorpen en kernen. Deze verbindingen dienen voldoende breedte te hebben. Om de veiligheid te vergroten, dienen de voorrangregels bij provinciale rotondes uniform te worden uitgevoerd.
- Het CDA ziet meerwaarde in de snelle **opkomst van deelvervoer**, maar er kleven ook nadelen en overlast aan. Dit willen we gaan oplossen door bij het Rijk aan te dringen op goede, te handhaven randvoorwaarden voor deelvervoer.

Wegverkeer

Het meeste geld van Zuid-Holland gaat op aan het aanleggen en onderhouden van wegen en bruggen. De komende jaren is er financieel steeds minder mogelijk. Alphen aan den Rijn ligt centraal tussen Amsterdam, Leiden, Gouda en Den Haag, maar qua openbaar vervoer onvoldoende ontsloten. Het CDA zet in op een intensivering van het spoor en busverbindingen. Ook het wegverkeer moet verduurzamen. Het CDA werkt met lokale overheden en het bedrijfsleven graag samen aan verduurzaming. We maken gebruik van onze positie als grootste lokale partij. Zo behalen we successen zoals de gezamenlijke lobby die ervoor gezorgd heeft dat de capaciteitsvermindering van de Haringvlietbrug grotendeels werd teruggedraaid.

- Samen met bewoners, bedrijven en lokale overheden gaan we zo snel mogelijk aan de slag met plannen die Zuid-Hollandse **wegen beter en veiliger maken**. Helaas is de decennialange daling in het aantal ongelukken in het verkeer gestagneerd, het aantal ongelukken neemt zelfs weer toe, terwijl er nog aanzienlijke mogelijkheden zijn het aantal ongelukken terug te brengen. Daarbij is het uitgangspunt dat nieuwe infrastructurele plannen en onderhoudsactiviteiten seniorproof worden uitgevoerd conform het CROW-publicatie rapport.
- Om **knelpunten in het verkeer** op te lossen gaat het CDA in samenwerking met de lokale fracties op zoek naar passende oplossingen.
- Samen met lokale overheden en bedrijven zet het CDA in op meer oplaadmogelijkheden en **verduurzaming van wagenparken** van overheidsinstellingen.

- De **A4 Corridor Haaglanden** is goed voor de noordkant van Den Haag en Leidschendam maar tast de leefomgeving aan ter hoogte van Rijswijk en Delfland. Het CDA ziet de oorzaak van de drukte op dit stuk vooral door het gebrek aan doorstroming met de aansluiting op de A20 en A15. Het beschikbare rijksbudget moet daarom ingezet worden in de verbetering hiervan en de aanleg van de **A4-Zuid**.
- **De Haringvlietbrug wordt gerenoveerd.** Parallel hieraan verkennen we voor de lange termijn een volwaardige tunnelverbinding voor auto, fiets en het openbaar vervoer.
- De **Blankenburgtunnel** wordt een belangrijke verkeersader voor Zuid-Holland, maar we hebben zorgen over de doorstroming van en naar deze tunnel. Zowel vanuit Midden-Delfland als naar Rozenburg en de eilanden. Wij zetten ons in voor de bereikbaarheid van de Zuid-Hollandse eilanden voor auto, fiets en het openbaar vervoer.
- Het CDA wil dat met de **opening van bruggen** meer rekening gehouden wordt met de ochtend- en avondspits. Dit geldt bijvoorbeeld voor **de Lammebrug** waar opening tijdens de spits het wegverkeer in de Leidse regio ontregeld. Gelijktijdig zet het CDA in op een permanente oplossing.
- De **Haringvlietbrug en de Heinenoordtunnel worden gerenoveerd.** Het CDA is van mening dat hiermee het A4 tracé nog onvoldoende is voorbereid op de mobiliteitsvraag van de toekomst. Er moet worden toegewerkt naar een volwaardige tunnelverbinding voor auto, fiets en openbaar vervoer om de ontsluiting voor Goeree-Overflakkee en aanpalende gebieden te blijven garanderen.
- Daar waar het nodig is, laten we **landbouwverkeer op provinciale wegen** toe op de busbaan. De proef op verzoek van het CDA op de N207 bij Leimuideren bewijst dat dit werkt.

Binnenvaart en Rotterdam-The Hague Airport

Ieder binnenvaartschip met goederen vervangt 90 vrachtwagens op de weg. Het CDA wil daarom dat er slimmer gebruik gemaakt wordt van deze vervoerscapaciteit. Meer en vollere binnenvaartschepen zorgen voor minder drukke wegen, minder uitstoot van fossiele brandstoffen en kostenreductie. Deze schepen worden de komende jaren ook schoner en duurzamer, onder meer door motoren op elektriciteit en waterstof.

- De komende jaren gaan we de samenwerking tussen overheid en bedrijven voor de **vergroening van de binnenvaart** hoge prioriteit geven.
- Het CDA stimuleert **slimme binnenvaart** om zo de drukke snelwegen minder te belasten en filedruk te verminderen. Ook zetten we in op volle schepen. Het motto is: "Over het water waar het kan, over de weg waar het moet."
- Er is geen ruimte voor groei van luchthaven **Rotterdam The Hague Airport**. Onze inzet is gericht op het **terugdringen van overlast**. Bij de uitwerking van de scenario's voor de komende jaren (de MKBA), moet ook een krimpscenario worden opgenomen. De wijzingen van vluchtroutes op Schiphol, in combinatie met landings- en startbanen, mogen niet leiden tot een verhoogde geluidshinder in Zuid-Holland.
- Het CDA wil dat de **provincie opkomt voor de belangen van inwoners** in Zuid-Holland **die hinder van Schiphol ondervinden**. Het CDA wil de geluidsoverlast van Schiphol in Zuid-Holland terugdringen en verzet zich tegen de mogelijke aanleg van de tweede Kaagbaan. Gelet op de wooncrisis kan het niet zo zijn dat activiteiten van Schiphol ervoor zorgen dat broodnodige woningen in al bebouwd gebied niet gebouwd mogen worden.

BOUWEN AAN GEMEENSCHAPPEN

Je huis is je thuis, daarom is het belangrijk dat je je gekend weet en veilig voelt. Je huis is ook het antwoord op de vraag “Waar kom je vandaan?”. Iedereen is onderdeel van een wijk of van een buurt. Een gemeenschap biedt vrijheid en geborgenheid. Het CDA wil gemeenschappen bouwen en dat is veel meer dan een woning. Want *‘it takes a village to raise a child’*. Voor ieder van ons geldt dat wij pas tot ons volle recht komen in relatie tot anderen.

Tegelijkertijd is er een wooncrisis die gemeenschappen onder druk zet en mensen een thuis onthoudt. De doorstroming stopt, want de woningvoorraad sluit niet aan op de vraag. Veel jongeren kunnen de stap naar hun eerste woning niet zetten. Ook ouderen zoeken vergeefs naar een gelijkvloerse woning, bijvoorbeeld in een hofje. Veel steden zijn voor gewone huishoudens onbetaalbaar geworden. Kopen is lastig en voor een huurhuis moet je jaren wachten. Inmiddels scoort Zuid-Holland het slechtst op het gebied van tevredenheid met de woonomgeving. Dat heeft te maken met sociale kenmerken zoals vertrouwen, veiligheid en vrijwilligerswerk, maar ook luchtkwaliteit, voldoende natuur en bereikbaarheid. Al die zaken samen noemen we ‘brede welvaart’. Deze brede welvaart is onze maatstaf nu we samen bouwen aan gemeenschappen. De mens leeft niet bij brood alleen en ons thuis is meer dan stenen.

Wat heb je aan een mooi appartement, als het fijnstof op je balkon je naar binnen jaagt? Wat heb je aan een eengezinswoning, als je liever samen wilt wonen met leeftijdgenoten? Wat heb je aan woningen in de stad, als je in je dorp wilt blijven wonen? Wat heb je aan een sociale huurwoning, als je je niet thuis voelt in de wijk? Waar andere partijen zich blind staren op bouwen-bouwen-bouwen, alleen de metropool of het platteland verheerlijken, kiezen wij voor complete wijken. Aan de vooravond van een grote verbouwing zet het CDA brede welvaart centraal. We gaan aan de slag: zij aan zij met bewonersinitiatieven, maatschappelijke organisaties, bedrijven en gemeenten.

- Het CDA laat bij elke ruimtelijke keuze de impact op **brede welvaart** leidend zijn. Betaalbaarheid, bereikbaarheid, sociale cohesie, veiligheid, groen en luchtkwaliteit zijn minstens zo belangrijk als de aantallen woningen per gemeente.
- Bij nieuwbouw wil het CDA dat **duurzaamheid en luchtkwaliteit centraal** staat en dat betekent voor het CDA niet alleen duurzame materialen, duurzame energie en een groen straatbeeld, maar ook dat de nieuwbouw van vandaag de monumenten worden van de 22e eeuw.
- We koesteren **open ruimte** tussen steden en dorpen, en beschermen de natuur voor een goede levenskwaliteit. Ook wordt in de nieuwbouwopgave zorg gedragen voor voldoende groenvoorzieningen en ruimte voor recreatie. In groene buffers (de voormalige rijksbufferzones) vindt geen verstedelijking plaats, zoals de bouw van nieuwe woningen.

Foto: Remco Zwinkels

- De **renovatieopgave** om woningen en wijken uit de naoorlogse periode te verduurzamen is drie keer groter dan alle nieuwbouw bij elkaar. Ook transformatie van leegstaande winkels, kantoren en bedrijfspanden hoort hierbij. Hoewel de provinciale rol hierin beperkt is, wil het CDA gemeenten helpen hier effectief beleid op te voeren.
- Gemeenten krijgen ruimte voor **organische groei** in hun grotere en kleinere kernen. Het CDA vindt dit cruciaal voor de leefbaarheid van kernen op lange termijn. Rapporten als 'Bouwen in de buurt' en 'Straatje erbij' schetsen de kansen die hier liggen.
- Het CDA ondersteunt **woningbouwprogramma's op het platteland** om de leefbaarheid en de economische vitaliteit te stimuleren
- In de grote steden moedigt het CDA **kwantitatieve verdichting** aan; door meer met hoogbouw (ook van 4 of 5 lagen) te werken kan dit gerealiseerd worden zonder nog meer groen in de steden te verliezen. Naar schatting 70% van de nieuwbouw kan op een goede manier binnen bestaande kernen plaatsvinden.
- **Uitbreiding van het bebouwde gebied** buiten de steden is wat het CDA betreft een optie, maar **niet in kwetsbare natuurgebieden**. Die moeten beschermd worden. Naar schatting wordt ongeveer 30% van

de nieuwbouwpoging gerealiseerd buiten de bestaande kernen. Het CDA wil bij de landinrichting en het bouwen rekening houden met de zeespiegelstijging door niet in laag gelegen polders te bouwen of daar zodanig te bouwen dat bebouwing bestand is tegen verhoging van de waterspiegel.

- Waar grootschalige uitbreiding nodig is, geven we de voorkeur aan **functie-gemengde, duurzame tuindorpen**, zoals het Vijfde Dorp bij Zuidplas. Top-down blauwdrukplanning van een nieuwe generatie VINEX-wijken wijst het CDA af. Op deze manier wordt de praktische functie (wonen) verbonden met sociale behoeftes. Zo kunnen mensen ook in hun nieuwe woonomgeving werken, sporten, zorgen en natuur beleven.
- Het CDA bouwt aan **complete wijken**. Nieuwe wijken moeten faciliteiten bieden voor wonen, werken, leren, zorg, sport, ontmoeting en ontspanning. In gebiedsontwikkeling geven we ruimte aan maatschappelijke functies zoals de huisarts, scholen, sport, cultuur, ontmoeting en gebedshuizen, en ook bedrijven(terreinen), horeca en detailhandel. Nieuwbouw gaat altijd samen met goede bereikbaarheid met de auto, fiets en het openbaar vervoer.
- Het CDA wil de nieuwbouwpoging invullen met een **beter woningmix** van een derde goedkope, middeldure en vrije sector woningen. Ruimte is schaars, de provincie is relatief dichtbevolkt en gezinssamenstellingen veranderen. Nadrukkelijk wordt daarom een gezonde balans tussen koop- en huurwoningen, groot en klein, huisvesting voor zowel alleenstaanden als gezinnen, een groene leefomgeving en oog voor het grondwaterpeil gezocht. Hierin wordt ruimte gegeven aan maatwerk per regio. Goede buurten kenmerken zich door een diversiteit aan doelgroepen en type woningen, zodat complete gemeenschappen er gezond, veilig en gezellig kunnen wonen. Dat geldt ook voor mensen die hier tijdelijk komen wonen, zoals expats en statushouders.
- De provincie Zuid-Holland heeft nu een grotere nieuwbouwdruk dan de 8 kleinste provincies samen. Daarom moeten **duurzame verbindingen** zoals de HSL-Oost en HSL-Noord gerealiseerd worden. Op deze manier verlagen we de ruimtedruk in onze provincie.
- Een goede manier om **starters** te bedienen is het bouwen van woningen die geschikt zijn voor starters te b voor co-housing, meerpersoonswoningen voor studenten en jongvolwassenen, vaak met gedeelde voorzieningen. Het CDA gaat hierop inzetten voor de woningbouwopgave in Zuid-Holland. Het realiseren van flexibele woonvormen, waaronder tiny houses, buiten de plancapaciteit van gemeenten door tijdelijke ontheffing van bestemmingsplannen wordt daarbij gestimuleerd. Regiogemeenten werken samen om de exploitatie van deze woningen te regelen.
- Samen met werkgevers wil het CDA **woonruimte voor internationale werknemers** bieden. Uitbuiting van migranten moet worden tegengegaan!

STERKE ECONOMIE

Zuid-Holland is de motor van de Nederlandse economie. De Rotterdamse haven, de Greenports, het Westland en de Bollenstreek, het Leidse Bioscience Park, de Haagse Cyber Security Delta, Smart Delta Drechtsteden en de Space Sector in Noordwijk zijn prachtige voorbeelden van een diverse en hoogontwikkelde economie. Om dit te ondersteunen zijn goede opleidingen nodig. Ook dat levert Zuid-Holland met de Leidse, Rotterdamse en Delftse universiteiten samen met alle hogescholen en mbo's.

Het CDA vindt een sterke, diverse, eerlijke en duurzame economie belangrijk. Iedereen moet mee kunnen doen. Met een nuchtere maar ambitieuze visie op duurzaamheid bouwen we samen aan het Zuid-Holland van morgen. De economie van Zuid-Holland is sterk, maar er zijn ook veel redenen om maatregelen te nemen die de economie sterk houden. Economisch zitten veel bedrijven in zwaar weer en de verwachting is dat dit toeneemt. De oorlog en onrust in Oost-Europa, schaarste op de (fossiele) energiemarkt en vergrijzing hebben steeds meer invloed op onze economie. Alleen in verbinding met elkaar kunnen we de grote uitdagingen van de komende jaren aan.

Het CDA Zuid-Holland zet zich in om onze inwoners in beweging te krijgen en onze jeugd op te laten groeien in een gezonde omgeving. Daarbij hecht het CDA veel waarde aan verenigingen en sportclubs en hun bijdrage aan de leefbaarheid van onze wijken, dorpen en steden. Samen met de gemeenten en regio's gaan wij aan de slag om sport en bewegen maximaal te faciliteren, ondersteunen we samenwerkingen tussen gemeenten, helpen we bij verduurzaming en steunen we de komst van (top)sportevenementen.

Duurzame en circulaire economie

De economie van de toekomst is duurzaam, schoon en stabiel. De oorlog in Oost-Europa, stijgende (gas)prijzen, de klimaatverandering en materiaalschaarste vragen om een transitie naar een duurzame en circulaire economie. Zuid-Holland moet sneller, schoner en slimmer worden. We hebben afgesproken uiterlijk in 2050 volledig duurzaam te zijn. Onze economie moet dan circulair zijn ingericht, waarbij er steeds meer aandacht is voor schone en hernieuwbare bronnen. De Rotterdamse haven speelt in deze transitie een belangrijke rol.

- Het CDA wil de bedrijven die afhankelijk zijn van vervuilende energiebronnen stimuleren om **over te stappen naar duurzame energiebronnen**, bijvoorbeeld door subsidies.
- ACCEZ, het kennis- en innovatieprogramma van de provincie, zal de komende jaren een belangrijke bijdrage leveren aan de overgang naar een **circulaire economie**. Het CDA wil dit samenwerkingsverband blijven

steunen om bij te dragen aan goed rentmeesterschap. De provincie moet duidelijke doelen stellen, en die samen met de bedrijven en andere organisaties langjarig en intensief ondersteunen.

- Het CDA steunt de **verduurzaming van de visserijsector** in Zuid-Holland. Dat is erg belangrijk voor de werkgelegenheid en het voortbestaan van de visserij en de visafslagen in de havens van Stellendam en Scheveningen. Voor sectoren als de tuinbouw, de haven in transitie, Life Science en Health, cybersecurity en slimme maakindustrie moet een stimuleringsbudget komen.
- Voor de belangrijke economische en maatschappelijke sectoren zoals de (glas)tuinbouw, maritiem, Life Science en Health, cybersecurity en slimme maakindustrie wil het CDA een **stimuleringsbudget** beschikbaar stellen om een transitie naar een circulaire economie te realiseren.
- De provincie houdt de komst van grote distributiecentra tegen.

Onderwijs en arbeidsmarkt

De arbeidsmarkt verandert snel. Werk wordt flexibeler, nieuwe banen ontstaan en oude banen verdwijnen. Er zijn op dit moment meer vacatures dan werkzoekenden op de arbeidsmarkt, maar ook steeds meer bedrijven hebben het zwaar. Daarom moet de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt verder worden versterkt.

- Komende jaren wordt ingezet op balans in de **Zuid-Hollandse arbeidsmarkt**. Het CDA wil dat de Zuid-Hollandse economie banen biedt voor elke werknemer. Van praktisch tot theoretisch opgeleid.
- Het CDA wil dat de provincie een faciliterende rol speelt in het **beter afstemmen van onderwijs en arbeidsmarkt**. Hierin wordt niet alleen gekeken naar de huidige vraag maar vooral naar de ontwikkelingen voor over 10 en 20 jaar.
- De provincie stimuleert **specialistische MBO opleidingen** van een kwalitatief hoog niveau die gericht zijn op de grote vraag naar technische en zorg vacatures. De instrumentmakerschool in Leiden is een voorbeeld van de kwaliteit die het CDA zoekt voor dit soort MBO opleidingen.
- Komende periode zet het CDA stevig in op **arbeidsintegratie over gemeentegrenzen heen**. De uitvoering blijft bij de gemeenten liggen, maar de provincie kan verbinden zodat mensen sneller een baan vinden. De provincie kan hiervoor met de gemeenten een strategisch plan opstellen en regie voeren.
- De **Human Capital Agenda** moet versterkt voortgezet worden in de komende periode. Nu wordt de potentie onvoldoende benut met beperkte resultaten tot gevolg.
- Het CDA zet zich in de komende periode in voor een strategie om voldoende **praktijk geschoolde professionals** op te leiden en aan te trekken zodat het groeiende tekort aan vakmensen wordt gestopt en aangevuld. Anderstaligen worden gestimuleerd om de Nederlandse taal

Foto: Remco Zwinkels

op voldoende niveau te krijgen om effectief te kunnen studeren in het mbo en hbo.

- De **samenwerking tussen bedrijven, onderwijsinstellingen en overheid** wordt de komende jaren versterkt, juist ook met het oog op economische ontwikkelingen.

MKB

Voor het CDA is het MKB de lijm van het maatschappelijk middenveld. Ouderen en jongeren ontmoeten elkaar in het café, bij de bakker en de slager. Op hun beurt sponsort het MKB de sportvereniging, de kerk en allerhande plaatselijke evenementen. Het CDA wil het MKB behouden, versterken en helpen zich voor te bereiden op de toekomst. Het MKB heeft een zware tijd achter de rug door de coronacrisis en is nog herstellende. Het is nu al bekend dat er helaas nog veel bedrijven om gaan vallen. Daar komen grote actuele uitdagingen bovenop zoals de hoge inflatie en energieprijzen. Daarom wil het CDA dat de provincie MKB'ers ondersteunt in de transitie naar duurzame en goedkopere energie. Zo houden we bedrijven gezond en producten betaalbaar. Een toekomstbestendig MKB maakt onze economie weerbaar, ook op de lange termijn.

- Om het MKB verder te versterken wil het CDA een structurele inzet op **innovatie en ondersteuning** van het MKB en van startende ondernemers, bijvoorbeeld door het verlengen van de MIT-regeling.
- Het CDA zet zich in voor goede ondersteuning in de transitie naar **duurzame materialen en schone, betaalbare energie**.
- Het CDA wil onnodige **regelgeving schrappen** die het toekomstbestendig maken van het MKB frustreert of het ondernemersklimaat verslechtert. Dit doen we door een MKB-toets in te voeren. Het doel is administratieve lasten en regeldruk te verminderen, en de kwaliteit van de dienstverlening te versterken.

- Het CDA wil dat de **ondersteuning aan innovatie** in het MKB in de toekomst evenwichtiger verdeeld zal worden over start en scale-ups enerzijds en het brede MKB anderzijds. Vooral het brede MKB heeft meer behoefte aan ondersteuning in de transitie naar toekomstbestendige circulaire en digitale businessmodellen.
- Steeds meer MKB-bedrijven hebben te maken met **ondermijnende criminaliteit**. Met name het midden- en kleinbedrijf, vaak in het landelijk gebied, lijdt hieronder. In Brabant wordt hier al concreet beleid op ontwikkeld. Het CDA Zuid-Holland wil hier ook een concrete aanpak voor Zuid-Holland voor ontwikkelen.

Werken in Zuid-Holland

De meeste mensen werken graag dicht bij huis. Voldoende baanaanbod in de regio geeft mensen de kans in hun eigen regio te werken en de afstand tot werk te verminderen. Goed gebruik van bestaande bedrijventerreinen en oog voor werkgelegenheid in de regio's moet centraal staan. In Zuid-Holland zijn veel bedrijventerreinen met een sterke focus op één vakgebied (doelgebonden bedrijventerreinen). Denk aan Space in Noordwijk, het Leiden Bio Science Park en de Greenports West-Holland, Boskoop en de Duin- en Bollenstreek. Clustering van kennis en bedrijven zorgen voor versnelling in wetenschappelijke gebieden, minder autokilometers en gebieden waar werknemers graag willen wonen. Bedrijventerreinen moeten goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer, de fiets en met de auto. Op deze manier bouwen we samen aan de bedrijventerreinen van de toekomst.

- **Bedrijventerreinen met een specifieke focus** zijn erg succesvol, en daar wordt komende jaren meer op ingezet. Een groot succes van de afgelopen jaren is de bijdrage van het Leiden Bio Science Park aan de ontwikkeling van vaccinaties.
- Het CDA zet zich ook de komende periode in om met het organiserend vermogen van de provincie de **randvoorwaarden** te scheppen voor een regio waarin bedrijven zich willen vestigen en mensen passend werk kunnen vinden.
- Voordat er nieuwe bedrijventerreinen ingericht worden moet eerst altijd gekeken worden naar het beter en efficiënter **gebruik van bestaande bedrijventerreinen**.
- Het CDA staat voor een **goede kennisinfrastructuur** ter ondersteuning van de concurrentiepositie van de Zuid-Hollandse maritieme sector. Hierin wordt de samenwerking tussen overheid, kennisinstellingen, bedrijven en corporaties versterkt.
- Het CDA zet in op het **bouwen van gemeenschappen** en daarom moet de woningbouwopgave gepaard gaan met voldoende voorzieningen en passende bedrijvigheid voor de bewoners van de nieuw te bouwen wijken.
- **Horeca en detailhandel** levert een belangrijke bijdrage aan het leefplezier in Zuid-Holland. Dit maakt wijken en kernen leefbaar en aantrekkelijk,

creëert vaak een plek van ontmoeting en gaat eenzaamheid tegen. Daarom moeten ondersteunende horeca en perifere detailhandel de ruimte krijgen in de nieuwbouwopgave, ook in beperkte mate op bedrijventerreinen. De komende jaren wordt beleid gemaakt om detailhandel te behouden voor de kleinere buurten en kernen in de provincie.

- De komende jaren wordt beleid gemaakt om **detailhandel te behouden** voor de **kleinere buurten en kernen** in de provincie. Hierdoor blijft het aantrekkelijk om er te wonen voor alle generaties en creëert een vliegwiel om de leefbaarheid te bevorderen. Denk hierbij aan behoud van scholen en voorzieningen.
- **Toerisme** levert een belangrijke bijdrage aan Zuid-Holland op sociaal en economisch gebied. De provincie versterkt het recreatienetwerk voor verblijf, varen, wandelen en fietsen. De provincie moet in samenspraak met gemeenten, waterschappen en georganiseerde belangenorganisaties een strategie opstellen waarin toerisme duurzaam wordt versterkt, met oog voor de belastbaarheid van steden, dorpen, natuur en landelijke gebieden. Knellende regelgeving in het landelijk gebied dienen met dit doel te worden versoepeld
- Bedrijven en huishoudens worden steeds meer afhankelijk van een **goede digitale infrastructuur**. Daarom moet overal in Zuid-Holland de mogelijkheid zijn om gebruik te maken van stabiele en betrouwbare netwerkverbindingen. Dit helpt in het bijzonder zzp'ers en verbetert het vestigingsklimaat voor bedrijven.

TOEKOMST VOOR DE BOER

Boeren zijn cruciaal voor zo veel meer dan alleen voedselproductie. De grondgebonden landbouw draagt bij uitstek bij aan beheer en behoud van onze karakteristieke polders. Daarnaast is de zorg voor landschap en natuur verbonden met het landbouwbedrijf en stellen veel boeren hun daken beschikbaar voor zonnepanelen om zo mee te werken aan de energietransitie. Helaas worden boeren structureel en onterecht in het verdomhoekje gedrukt. Zonder de uitdagingen te ontkennen wil het CDA een hoopvol toekomstperspectief bieden aan de boeren in Zuid-Holland. Hierin wordt goed geluisterd naar zorgen en behoeften uit de verschillende landelijke gebieden, of dit nu gaat om energieprijzen in de Westlandse glastuinbouw of bestaanszekerheid van een melkveehouder in Molenlanden. We gaan samen aan de slag voor de toekomst van onze boeren.

Het CDA werkt vanuit de behoefte uit de regio. Top-down gedreven processen zoals zoning van gebieden werken niet. De Hoeksche Waard is niet de Krimpenerwaard en Goeree-Overflakkee is niet Midden-Delfland. De provincie gaat op zoek naar verbindingen tussen gebieden. Tussen de akkerbouw-tuinbouw en de veehouderij. Innovaties worden in pilots actief ondersteund. Het CDA wil polarisatie tegengaan, verschil verbinden en samen met boeren, kennisinstellingen en andere betrokkenen werken aan een duurzame en toekomstbestendige agrarische sector.

- De provincie heeft de komende jaren de opdracht om **stad en platteland met elkaar te verbinden** en de kloof te dichten. We hebben elkaar nodig en het CDA zet zich dan ook in voor herstel van vertrouwen en het verbinden van verschil. Dit is de primaire taak van alle overheidslagen in relatie met de agrarische sector!

Natuur en landbouw

- Inwoners kunnen niet zonder een groene omgeving en gezond voedsel. Daarom gaat het CDA in de komende periode in nauwe samenwerking met boeren aan de slag met **structurele en duurzame oplossingen voor een vitale agrarische sector en weerbare natuur**. Boeren zijn al eeuwenlang in staat om het landschap te onderhouden. Ze beschikken bijvoorbeeld over de juiste mechanisatie. Als de samenleving natuur in het landschap meer wil laten terugkomen ligt het voor de hand om de boeren een rol te geven in de zoektocht naar de meest effectieve en kosteneffectieve manier voor het landschap. Per slot van rekening is een groot gedeelte van het landschap in eigendom van boeren. Een boer of boeren(natuur)organisaties zouden als Terrein Beherende Organisatie (TBO) moeten kunnen optreden.

De staat van Natura2000 gebieden naast boerenbedrijven moet centraal staan, en niet de meettabellen. Zo lang natuur gezond blijft is er geen reden tot ingrijpende maatregelen die boeren in hun bestaan bedreigen. Het CDA is daarom ook tegen verplichte uitkoop, tenzij hier dringende redenen voor zijn. Is dat het geval dan worden boeren ruimhartig gecompenseerd: niet alleen voor hun vermogensschade maar ook voor inkomensverlies van oudere ondernemers. Compensatie wordt gebaseerd op advies van een boerengrondbank.

- **Bescherming van landbouwgrond** en een goede grondpositie voor boeren is belangrijk voor het toekomstperspectief van boeren. Daarom zet het CDA in op een beschermde status voor gezonde landbouwgrond.
- Het CDA zet zich in op betere ondersteuning vanuit de provincie voor boeren die de **biodiversiteit op het platteland** versterken.
- De provincie voorziet de **boerengrondbanken** van middelen door bij de landelijke en Europese overheid te lobbyen. Boerengrondbanken zoeken in de uitgifte van grond onder andere naar mogelijkheden om maatschappelijke wensen mee te nemen.

Land- en akkerbouw

Het beschermen van hoogwaardige akkerbouwgronden in de provincie Zuid-Holland op met name de Zuid-Hollandse eilanden is een kerntaak van de provincie. Daarnaast is de provincie de aanjager van bottom-up vormgegeven gebiedsprocessen. Dit is de basis om gebiedsgericht te voldoen aan de opgaven uit het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). De rol van de provincie is faciliterend en ondersteunend.

- De provincie geeft akkerbouwers of verenigingen de ruimte voor **innovatieve pilots** om zaken als precisielandbouw, strokenteelt en experimenten te ondersteunen.

- De akkerbouwsector en veehouderijsector zijn specialistisch. Samenwerking wordt steeds belangrijker. Melkveehouders hebben steeds meer behoefte aan het uitwisselen van mest. Akkerbouwers hebben behoefte aan betere bodemvruchtbaarheid. De provincie stimuleert deze samenwerking. Zo wordt **kringlooplandbouw** vormgegeven.
- Het CDA zet in op **maatwerk in de regio**, met uniek beleid voor bijvoorbeeld de duinen, de Hoeksche Waard, Midden-Delfland, Alblasserwaard, of de Krimpenerwaard.
- De pilotstatus van de **groep rond Nieuwkoop** moet beschermd worden. De groep is in een vroeg stadium begonnen met opgaven waar we, vandaag de dag, allemaal mee worden geconfronteerd. Dit vraagt om bescherming van deze groep en het doorzetten van de pilot volgens de afspraken die door de provincie met dit gebied zijn gemaakt.
- Het **zelforganiserende vermogen van boeren** vraagt om een faciliterende overheid. Tot de overheid uit wantrouwen met een top-down benadering ging werken nam stikstofuitstoot structureel af; controle en regeldruk heeft ervoor gezorgd dat de verduurzaming is gestagneerd. Door terug te keren naar bottom-up verduurzaming vanuit vertrouwen werken we samen met de agrarische sector aan onze toekomst.
- Bodemdaling is een belangrijk thema. Polder voor polder zullen de opgaven voor het **beperken van bodemdaling**, en daarmee het bijdragen aan het beperken van klimaatverandering, moeten worden vormgegeven.

Versterken agrarische infrastructuur

Bedrijven worden groter, maar de gemiddelde kavelgrootte in Zuid-Holland neemt af. Het aantal kavels per bedrijf en de afstand tussen de kavels neemt daardoor toe. Voor de bedrijven zelf betekent dit hogere kosten voor arbeid en energie. Meer transport en een zwaardere belasting van lokale en regionale wegen zijn het gevolg.

- De provincie moet herstructurering en **herverkaveling** blijven steunen, zodat landbouwgrond geclusterd blijft. Door kavels te ruilen kan de agrarische structuur worden verbeterd en wordt de veiligheid verbeterd.
- Het CDA is terughoudend in het toestaan van grote stallen voor intensieve veehouderij. Hierin geldt een nee-tenzij-beleid. Volksgezondheid en veterinaire aspecten moeten vooraf goed worden onderzocht. Grotere akkerbouw-opstallen of agrarisch verwerkingsbedrijven kunnen soms worden gevestigd op **agrarische bedrijventerreinen** om de wegen in het buitengebied zo min mogelijk te belasten.
- Vrijkomende agrarische gebouwen, erven of verouderde land- en tuinbouwlocaties vragen om zorgvuldig beleid. Verruiming van mogelijkheden tot **herbestemming** is de inzet vanuit het CDA. Er moet ruimte zijn voor creatieve oplossingen zoals deelerven met kleinschalige bedrijvigheid of een zorgfunctie.

Glas- en tuinbouw

De (glas)tuinbouw is één van de topsectoren waar Zuid-Holland trots op is. Niet alleen worden hier de gezondste groenten en fruit geteeld maar ook prachtige bloemen en planten. Zuid-Holland kent 4 Greenports (West Holland, Boskoop, Duin-en Bollenstreek. Dit zijn netwerkorganisaties waar op het gebied van o.a. innovatie, herstructurering en energietransitie goed wordt samengewerkt tussen overheid, kennisinstellingen en bedrijven. Elke greenport kent een eigen specifieke opgave en biedt kansen voor de omliggende regio.

- Het CDA steunt innovaties die bijdragen aan de **transitie naar schone energie** in de glastuinbouw. Ook grootschalige benutting van aardwarmte en restwarmte zoals bij de warmterotonde, moet door de provincie ondersteund worden.
- De tuinbouw heeft veel te bieden op het gebied van **voedselzekerheid, verduurzaming en economische ontwikkeling** in Zuid-Holland. Daarom wil het CDA dat de provincie zich op diverse manieren, ook financieel, blijft inzetten voor innovaties en modernisering van de vier Greenports in Zuid-Holland.
- Om de modernisering en daarmee de **transitie naar duurzaamheid te versnellen** willen we meer inzet op het gebied van reconstructie van tuinbouwgebieden. De provincie kan hier financieel en planologisch een stimulerende rol spelen.

- De tuinbouw wil **in 2040 klimaatneutraal** zijn. Dat betekent met de huidige prijzen voor gas, elektriciteit en warmte een grote opgave. In goede samenwerking tussen de provincie, gemeenten, de gebouwde omgeving en bedrijven zet het CDA in op versnelling van de **uitrol van warmtenetten** en geothermie in Zuid-Holland.
- Het is belangrijk voor de economie in Zuid-Holland, en de voorlopers rol van Nederland in de wereld, dat we een **sterke tuinbouwketen** in de provincie behouden. Hier zet het CDA zich daarom voor in, juist nu de sector het zwaar heeft. De campussen in Barendrecht, Westland en Lansingerland (het Horti Science Park) spelen daarbij een cruciale rol.

Stikstof

Met de brieven rond het NPLG is landelijk beleid verschoven naar provinciaal beleid. Daarom investeert het CDA de komende periode in de uitvoeringskracht van de provincie om de gebiedsprocessen te ondersteunen. Een gezonde plattelandssamenleving is cruciaal voor een effectieve gebiedsgerichte aanpak. De stikstofuitstoot nam al lange tijd af, maar die daling is gestagneerd toen er werd gekozen voor top-down benaderingen en er vanuit wantrouwen naar de sector werd gekeken. Het CDA wil de aanpak bijsturen en constructief samen met de sector werken aan een schone toekomst voor de boer.

- NH₃ (ammoniak) en NO_x (stikstoffen) dienen apart behandeld te worden en niet vermengd. Beiden hebben een ander effect op de omgeving en ook een heel ander spreidingsgebied. Daarom zet het CDA in op **apart beleid voor ammoniak en stikstoffen**.
- De **staat van de natuur is leidend**. De KDW is een indicator waarbij niet het laagste getal leidend is maar het optimale getal voor biodiversiteit. Daarom wil het CDA samen met de landelijke fractie zorgen dat de KDW als meetlat uit de wet gaat.
- Er mag geen twijfel bestaan over feiten, vergunningen, emissie en depositie. Aerius is niet betrouwbaar als wetenschappelijk meetinstrument, maar een proces voornamelijk gefundeerd op politieke en beleidsmatige keuzes, en mag daarom niet gelden als bron aan de basis van besluiten. Daarom wil het CDA een alternatief gebaseerd op **werkelijke metingen van uitstoot**, als input waaruit beleidskaders worden opgesteld.
- **Piekbelasters** dienen zorgvuldig bepaald te worden. De huidige meetmethoden voldoen niet. Het CDA zet, in deze volgorde, in op innoveren, reduceren, ombouwen en als laatste middel vrijwillige uitkoop om zo in goede samenwerking met de sector, op basis van vertrouwen, te verduurzamen.

DUURZAAM LEVEN

Ons land, elke gemeente, iedere inwoner en elk bedrijf in Zuid-Holland is het laatste jaar geconfronteerd met ongekende vraagstukken/uitdagingen op het gebied van energie, milieu en klimaat. Er lag al een opgave voor het uitvoeren van een energietransitie en het tegengaan van klimaatveranderingen (klimaatneutraal 2050). Daar is de beschikbaarheid van voldoende (schone) energie in het laatste jaar bijgekomen. Dit laatste vraagt om grote en ingrijpende besluiten en een versnelling van de energietransitie. Het CDA in Zuid-Holland zal zich de komende vier jaar inzetten om voor alle inwoners en bedrijven van Zuid-Holland zorg te dragen voor voldoende beschikbare en betaalbare energie en een goed leefklimaat. Dit willen we doen vanuit een hoopvol perspectief om de aarde goed achter te laten voor de toekomstige generaties.

- De komende jaren zet het CDA in op **energiebesparing**. Door het energieverbruik tot een minimum te beperken zijn we beter in staat om tijdig over te gaan op schone energie, en worden we weer onafhankelijk van onder meer Russisch gas. Hiervoor wordt in de komende periode een meerjarenplan opgesteld in samenwerking met inwoners, bedrijven en kennisinstellingen.
- Het CDA wil de fossiel intensieve economische werkgebieden stimuleren met de **transitie naar duurzame energiebronnen**, bijvoorbeeld door het verstrekken van gerichte subsidies. Een goed voorbeeld hiervan is de transitie die tuinders in het Westland moeten maken. Zij gaan van het gas af om via rest- en aardwarmte hun CO₂-afdruk te verkleinen.
- Het CDA gaat **samen met inwoners**, gemeenten, waterschappen, bedrijven en kennisinstellingen aan de slag voor een duurzaam en schoon Zuid-Holland, bijvoorbeeld via coöperaties. Samen realiseren we de beste oplossingen voor een efficiënte energietransitie. Dit is in lijn met het Klimaatakkoord en de Regionale Energie Strategie (RES).
- **Draagvlak** is cruciaal voor een succesvolle energietransitie. Doemscenario's, onrealistische termijnen of verplichte (vaak peperdure) innovaties zijn daarom geen optie.
- De provincie is verantwoordelijk voor een deel van de uitvoering van het **regionaal openbaar vervoer**. De verduurzaming hiervan heeft prioriteit. Van alle nieuwe bussen wordt daarom geëist dat deze elektrisch of op groene waterstof rijden.

Duurzame energie

Om de klimaatdoelen te halen moeten we van fossiele energie overschakelen naar duurzame energie. Duurzame energie zoals zonne- en windenergie zijn alternatieven waardoor we minder fossiele brandstof nodig hebben. Dit zal ons helpen de versnelde klimaatverandering tegen te gaan en ons onafhankelijker maken van Rusland en het Midden-Oosten. Door de onvoorspelbaarheid van landen waarvan we ons afhankelijk maken, worden we ook kwetsbaar. Daarom is het van belang versneld over te stappen naar duurzame energie. Als provincie kunnen we hier ook ons steentje aan bijdragen door het meer opwekken en gebruiken van duurzame energie.

- Het CDA wil zich naast zonne- en windenergie ook op andere duurzame energiebronnen richten, zoals **aardwarmte, groen gas en duurzame biomassa**. Ook blauwe en groene waterstof is nodig, evenals de opslag van CO₂.
- Als het aan het CDA ligt wordt er met name geïnvesteerd in **windturbines op zee**. Windturbines op land kunnen alleen onder strikte voorwaarden: op voldoende afstand van de gebouwde omgeving (dus heldere afstandsnormen, daar werkt het kabinet ook aan), participatie van omwonenden en liefst geclusterd op plekken met reeds een industrieel karakter.
- Kernenergie is wat het CDA betreft ook een goede optie van uitstootvrije energieopwekking. Nieuwe kernreactoren zijn schoner, veiliger en efficiënter dan ooit. Deze trajecten duren vaak jaren. Daarom is het CDA voor de ontwikkeling van **kleine modulaire kernreactoren**, juist bij de industrie. Kernenergie levert een belangrijke bijdrage in de energietransitie.
- De agrarische sector draagt mede bij aan het halen van de klimaatdoelen. Er kan veel meer duurzame energie lokaal worden geproduceerd door de zon, de wind en de aarde te benutten. **Lokale coöperaties** plaatsen bijvoorbeeld hun zonnepanelen op de daken van stallen om schone energie op te wekken voor de buurt. Deze vormen van verduurzamen wil het CDA stimuleren.
- Het CDA wil geen natuur of goede landbouwgrond gebruiken voor **zonneweides**. In plaats daarvan zetten wij in op het plaatsen van zonnepanelen op daken, industrieterreinen en overdekte parkeerplaatsen. Daar waar veel energie gebruikt wordt, moet het zoveel mogelijk lokaal worden opgewekt. Hiervoor wordt de zogenaamde zonneladder toegepast.
- Het CDA is voor het gebruik van **restwarmte uit kassen** en industrie via een warmterotonde. Hier kan nog een enorme duurzame slag worden gemaakt door deze warmte op te vangen en te hergebruiken. Aardwarmte gaat een belangrijke rol spelen in de warmtevoorziening van de toekomst. Het is belangrijk dat er voor de provincie een opschalingsplan komt voor aardwarmte.
- De provincie kan een belangrijke rol spelen in het oprichten van een **regionaal publiek warmtebedrijf**. Dit warmtebedrijf kan gemeenten helpen bij het realiseren van een warmtenet.

- Het CDA wil de CO₂-uitstoot terugdringen. Daarom wordt ingezet op afvang, opslag, transport en hergebruik. Dit mag echter niet ondergronds op land.

Duurzame energie

Vele bedrijven en organisaties in Zuid-Holland houden zich bezig met het verminderen van CO₂-uitstoot, verduurzamen van productieprocessen of onderzoek naar duurzame energiebronnen. Als provincie moeten we gebruik maken van deze kennis. Bedrijven worden, vaak onterecht, gezien als een probleem voor de energietransitie. Het CDA ziet bedrijven echter als onderdeel voor de oplossing. Bedrijven zijn, in tegenstelling tot wat vaak wordt gezegd, vaak de bron van duurzame ontwikkelingen en innovaties. Ze beschikken vaak over kapitaal en kennis om de duurzame overstap te maken en om deze voor anderen te faciliteren. Dit betekent echter niet dat de provincie alleen langs de zijlijn hoort te staan.

- Het CDA is van mening dat de energietransitie beter gestimuleerd kan en moet worden. Bijvoorbeeld door geld te investeren in **regionale ontwikkelingsmaatschappijen** om duurzame initiatieven te stimuleren en ondersteunen.
- De provincie werkt **samen met bedrijven en wetenschap** om bijvoorbeeld start-ups of bedrijven de kans te geven risico's te nemen op het gebied van duurzaamheid. Bedrijven die zich richten op de ontwikkeling van waterstof zouden bijvoorbeeld ondersteund kunnen worden bij het integreren ervan in bijvoorbeeld de industrie en mobiliteit.
- **Burgerinitiatieven** voor het plaatsen van **kleine windmolens** (onder de 15 meter) worden door het CDA gesteund en gestimuleerd.
- Het toekennen van **subsidies voor het vergroenen van bedrijventerreinen** en de woonomgeving om hittestress en regenoverlast te verminderen. Wanneer de zon schijnt kan het namelijk tot wel 10 graden warmer zijn boven asfalt dan boven grasland.

- Om de klimaatdoelen te halen moet de provincie ook verder kijken dan haar eigen kunnen. Het CDA ziet dan ook graag dat **groene, duurzame initiatieven worden ondersteund** vanuit de provincie. Er ligt een grote opgave voor de politiek en het bedrijfsleven, maar de houdbare oplossing ligt niet alleen in beperkende maatregelen maar ook in stimulerende maatregelen. Niet om CO₂-uitstoters in leven te houden, maar om hen de kans te geven met oplossingen te komen om hetzelfde te produceren, maar dan klimaatneutraal en voor een langere periode.

Circulariteit

Grondstoffen worden steeds schaarser, daarom is het belangrijk om als provincie Zuid-Holland in 2050 100% circulair te zijn. In deze circulaire samenleving worden alle grondstoffen steeds opnieuw gebruikt. Belangrijk om zowel bedrijfsleven als particulieren te betrekken in het bereiken van deze doelstelling.

- Op het gebied van landbouw het bevorderen van **kringlooplandbouw**. Er zijn al talloze mooie voorbeelden in de provincie Zuid-Holland. Laat deze bedrijven ingezet worden als goed voorbeeld en andere agrarisch ondernemers inspireren. De provincie kan hierbij faciliterend en ondersteunend zijn door als intermediair tussen agrarisch ondernemers te fungeren.
- Het CDA wil dat de provincie inzet op **kwalitatief hoogwaardige streekproducten** via een regionale afzetmarkt. De provincie kan hier een verbindende rol spelen. Regionale producten zijn beter voor het milieu en de Zuid-Hollandse economie.
- Bij aanleg van infrastructuur wordt ingezet op **natuurlijke bouwmaterialen**. Materialen uit verbrandingsovens, waaronder bodemasproducten (Beaumix, hoogovenslakken e.d.) worden niet (meer) gebruikt. De provincie brengt in kaart waar dergelijke materialen zijn toegepast en monitort in samenwerking met de betreffende gemeenten het grondwater.

Klimaatbestendigheid/adaptatie

Nederland en de provincie Zuid-Holland zijn al eeuwenlang verwickeld in de strijd tegen water. Het is een wonderlijke prestatie dat voor een land dat eigenlijk grotendeels onder water hoort te liggen we niet onder water liggen. Met de toenemende dreiging van de zeespiegelstijging moeten we ons echter wel blijven ontwikkelen en aanpassen. De effecten van klimaatverandering sijpelen nu al door in onze weerpatronen. Het is niet alleen klimaatverandering waar we ons voor moeten aanpassen, maar ook de verharding en verdichting van steden in combinatie met extreem weer

zorgt voor problemen. Daarom moeten we zuinig zijn met de natuur en het groen dat we nog hebben, bijvoorbeeld het Groene Hart, en natuur beter en meer integreren in stedelijk gebied. Natuur vangt niet alleen water op, het zorgt ook voor verkoeling (op een hete, zonnige dag in het gras liggen is beter dan op asfalt), betere luchtkwaliteit en zelfs beter concentratievermogen. Aanpassen aan het klimaat levert ook positieve effecten op voor milieu en klimaatverandering. Het CDA stelt het volgende voor:

- Meer groen, minder tegels, groene daken en **meer natuur in binnenstedelijk gebied**. Dit zorgt met name voor minder wateroverlast, schonere lucht en er wordt minder warmte vastgehouden.
- Stimuleer inwoners te kiezen voor een **groene tuinen** in plaats van betegeld en een regenton om regenwater op te vangen, zodat er geen drinkwater gebruikt hoeft te worden voor besproeiing van planten en bomen.
- Het opnieuw instellen van een subsidieregeling voor agrariërs om **windsingels** aan te planten rondom hun schuren. Windsingels houden niet alleen wind tegen, maar bieden ook een habitat voor vogels en andere dieren én verminderen zelfs het energieverlies.

Netinfrastructuur

Door onze moderne manier van leven is de elektriciteitsvraag hoog, wat een enorme druk oplevert op ons elektriciteitsnet. De verwachting is dat deze stijging nog verder door zal zetten. Om deze druk op te vangen moet het elektriciteitsnet worden verzaamd op punten waar dat nodig is. Goede afstemming met de netbeheerders, overheden en energieproducenten is daarbij van groot belang.

- **Cable pooling** kan zorgen voor betere benutting van het elektriciteitsnet (gebruik maken van bestaande netwerk door het combineren van bv windmolens en opwek door zonnepanelen).
- Het opwekken van **duurzame energie moet dicht bij het verbruik** komen om zou ook het elektriciteitsnet te ontlasten.
- Stimuleren van onderzoek naar toepassingen van **opslag bij overproductie van groene stroom** door het gebruik van batterijen.
- Ook het produceren en **gebruiken van waterstof** in diverse sectoren kan zorgen voor een betere netbalans. Denk bijvoorbeeld aan toepassingen in de industrie, landbouw, mobiliteit en gebouwde omgeving.
- De verduurzamingsopgave die we hebben, heeft onmiskenbaar ruimtelijke aspecten. Zo zal het **elektriciteitsnetwerk** op een aantal punten moeten worden verzaamd. Waar mogelijk leggen we ondergronds aan. Hoe dan ook dient inpassing zo min mogelijk afbreuk te doen aan landschappelijke kwaliteiten.

GEZONDE NATUUR

Het CDA zet in op een schone, gezonde en groene provincie. Dit is belangrijk voor de leefbaarheid van de aarde voor ons en de komende generaties. De aanpak van natuurherstel moet anders en beter. De schijntegenstellingen en doemscenario's die overheersen in het debat bieden geen perspectief en creëren een 'wij tegen zij' mentaliteit, maar alleen samen, zij aan zij, realiseren we op grote thema's zoals stikstof het beste resultaat.

Juist door goed samen te werken met natuur- en milieuorganisaties, boeren, bewonersorganisaties en kennisinstellingen in de regio kunnen wij het verschil maken. Zo kunnen we een betekenisvolle bijdrage leveren aan gezonde en weerbare natuur. Dit doen we met oog voor elkaar. Samen gaan we aan de slag voor onze natuur. Dat zijn we elkaar en de komende generaties verschuldigd. Met elkaar kunnen we verschil overbruggen en antwoord bieden op de uitdagingen van deze tijd.

- De provincie staat de komende jaren voor de opdracht om natuur in Zuid-Holland te versterken. Het CDA wil naast de bestaande rol van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Zuid-Hollands Landschap **bewoners en burgerinitiatieven betrekken** bij plannen voor een vitaal landschap steunen. Ditzelfde geldt voor agrarische natuurverenigingen. Binnen de regio's wordt daarin ook samengewerkt met andere natuurverenigingen zoals natuur- en vogelwachten.
- **Natuur heeft ruimte nodig**, en dat mogen wij niet uit het oog verliezen met de grote opgaven waar de provincie voor staat. Hierin zijn creatieve oplossingen nodig voor onder andere woningbouw, energietransitie bereikbaarheid, voedselproductie en recreatie. Dit kan samengaan met gezonde natuur, wanneer we kijken naar nieuwe oplossingen. Daar zet het CDA de komende periode op in.
- De Zuid-Hollandse natuur moet **toegankelijk** zijn **voor iedereen** die ervan wil genieten. Belemmeringen in het landschap moeten daarom worden weggenomen. Daarnaast wil het CDA alle ruimte geven aan recreëren en sporten in de natuur.
- Het CDA zet in op natuur dichtbij, en wil daarom inzetten op het **versterken van de stadsnatuur**. Hier kun je denken aan groenstroken als 'insecten-snelweg' tussen vrije natuur en parken, wat de wijk gelijk groener en leefbaarder maakt. Ook heggen en hagen, natuur op daken en groenere tuinen dragen hieraan bij. Het CDA zet in op stedelijk groen als integraal onderdeel van de nieuwbouwoopgave.
- Bereikbaarheid van de Zuid-Hollandse dorpen, steden en het landelijk gebied is cruciaal. Bij nieuwe projecten moet gewaakt worden voor het splitsen van leefgebieden of het **aantasten van biodiversiteit-hotspots**. Daarom wil het CDA meer verbindingen over en onder wegen aanleggen zodat dieren veilig van A naar B kunnen.

- Het CDA staat voor een gezonde en weerbare natuur. Daarom zetten wij de komende periode in op een **actieplan voor de Zuid-Hollandse natuur**.
- Een deel van de diersoorten die typerend zijn voor het Zuid-Hollands landschap zullen zelf meeveren met het **herstel van natuurgebieden**. Het CDA wil zich daarnaast verkennen wat we kunnen doen voor soorten die extra hulp nodig hebben om in populatie te herstellen.
- **Bescherming van biodiversiteit** moet zwaarder meegewogen worden bij onder meer het beheer van dijken, oevers en kustgebieden. Nu worden leefgebieden van onder meer broedvogels onnodig aangetast doordat hier onvoldoende aandacht voor is. Dat moet wat het CDA betreft beter, bijvoorbeeld door het bestrijden van invasieve exoten.
- De **natuurkwaliteit** van een natuurgebied dient voorop te staan, niet de regels. Het bereiken van een optimale kwaliteit van de natuur is het doel. Regels dienen in dat licht te worden gezien en getoetst.

CULTUREEL ERFGOED & LANDSCHAP

Cultureel erfgoed vertelt een verhaal. Het vertelt ons waar wij vandaan komen, en hoe we tot dit punt zijn gekomen. Dit is van onschatbare waarde en daarom wil het CDA goede zorg dragen voor ons erfgoed en het landschap. Zo kunnen wij de schatten van Zuid-Holland doorgeven en de kracht en waarde van vitale gemeenschappen hierdoor beter leren begrijpen. Om de verhalen en tradities door te geven is het belangrijk goede zorg te dragen voor het cultureel erfgoed, (natuur)monumenten en toonaangevende landschappen. De Atlantikwall is een van deze stille getuigen die we mogen beschermen.

Cultureel erfgoed en landschap zijn deel van ons en onze leefomgeving. Daarom is er geen plek voor wij tegenover zij, maar voor vitale gemeenschappen waarin overheid, bedrijven, bewonersinitiatieven, verenigingen of stichtingen en natuurorganisaties samen bouwen aan de toekomst. Wij realiseren ons waar we vandaan komen en dat geeft hoop en perspectief om de uitdagingen van deze tijd effectief aan te pakken. Het CDA hecht waarde aan het onderhouden en vertellen van de geschiedenis van onze provincie. Het vertelt ons wat wij kunnen en waartoe we ook in de toekomst in staat zijn. Lees hieronder wat wij gaan doen voor ons cultureel erfgoed en het Zuid-Hollandse landschap.

- Het CDA staat voor een rijk en **gevarieerd aanbod** aan erfgoed en monumenten. De provincie voert een ruimhartig subsidiebeleid voor rijksmonumenten. Wij streven naar passende herbestemming van kerkgebouwen die niet meer voor de eredienst gebruikt worden. **Erfgoed blijft duurzaam verankerd in ruimtelijk beleid.**
- De provincie Zuid-Holland stimuleert **kunst en cultuur** en gaat **meer investeren** in educatieprojecten inzake het verleden, heden en toekomst van de provincie Zuid-Holland. De provincie blijft ondersteuning bieden aan het lokale bibliotheekwerk door de subsidiëring van ProBiblio.
- Ten aanzien van bestaande erfgoedlijnen zal de komende tijd in het omgevingsbeleid goed gekeken dienen te worden naar de impact daarop van de verschillende opgaven met betrekking tot landschap, klimaat, natuur en water. Zeker vanuit die invalshoek zijn **nieuwe erfgoedlijnen** denkbaar.
- Tegelijkertijd blijft **flexibiliteit** noodzakelijk om buiten bestaande erfgoedlijnen ook ontwikkelingen mogelijk te maken.
- Het CDA wil de **bijzondere Zuid-Hollandse landschappen** zoals de duinen en de Biesbosch beschermen en versterken.
- Het CDA wil **groene gebieden rond de steden** als overgang tussen stad en landschap. Daarvoor moet er een optimalisatie komen van beheer, inrichting en gebruik van recreatiegebieden, zodat natuurwaarden hier versterkt kunnen worden en de belevingswaarde toeneemt.
- Het CDA kiest voor een landschap met **ruimte voor landbouw, recreatie, natuur en zorg**. En dat in een goede balans. Zorg voor mens en dier. We hebben extra aandacht voor flora en fauna die onze ondersteuning nodig hebben. Denk aan weidevogels en de bescherming van broedgebieden. Het aanwijzen van kerngebieden voor weidevogels is een goed idee.

WATER

Gezond water is, samen met een gezonde bodem, de basis voor een gezonde leef- en werkomgeving. Water heeft verschillende functies: drinkwater, water om in en op te recreëren, maar ook voor vervoer. Daartegenover betekent zoetwatergebrek een ongekend risico voor de voedselzekerheid en staat van de natuur. Daarom werken de waterschappen elke dag keihard om voor een goede waterhuishouding te zorgen. Door klimaatverandering wordt dit steeds lastiger en daarom is goed beleid heel belangrijk.

Als CDA vinden wij het belangrijk om adequaat met onze waterhuishouding om te gaan. Wij willen anders en beter met water omgaan: gezond water, water dat goed gebruikt wordt voor zowel natuur als agrarische sector als voor consumptie. Water speelt een grote rol bij het halen van klimaatdoelen. Dat betekent waterkwaliteit omhoog en verspilling naar beneden. Het beschermen tegen overstromingen maakt ons kwetsbaarder voor droogte en andersom. Ook de waterkwaliteit is veruit onvoldoende, wat een bedreiging vormt voor onder meer de biodiversiteit en gezondheid.

Waterbeheer vraagt om veel expertise, en het constant afwegen van verschillende tegenstrijdige belangen. Ook hier staat het CDA voor een integrale aanpak. Het CDA gelooft in de nauwe samenwerking tussen waterschappen, universiteiten, boeren en natuurorganisaties. De provincie heeft hierin de taak overzicht te bewaren, te verbinden en te controleren. Ook voor water als levensbron geldt dat de kracht van samen ons in staat stelt om de genoemde uitdagingen op te pakken.

Samen hebben we in Zuid-Holland alles in huis om ons waterbeheer aan te passen aan deze tijd waar hevige regen en langdurige droogte steeds vaker voorkomen. Het CDA heeft daarom dit plan van aanpak opgesteld waarin nuchterheid en samenwerking de kernbegrippen zijn voor het waterbeleid van de komende jaren. Lees hieronder wat het CDA komende jaren gaat doen om onze waterhuishouding te verbeteren.

- In lijn met de plannen van de waterschappen wordt bij nieuwe ontwikkelingen **bodem en water als sturend principe** gehanteerd. Daarmee wordt (waar mogelijk) voorkomen dat er veel ingrepen nodig zijn in het water en de bodem om bebouwing op die locatie mogelijk te maken.
- Bij nieuwe verstedelijkingslocaties houden we rekening met de lange termijnverwachtingen wat betreft **bodemdaling** of die belangrijk zijn voor de waterhuishouding. We kiezen daar alleen voor als er voldoende mitigerende maatregelen kunnen worden getroffen.
- De provincie zorgt samen met de waterschappen voor **voldoende zoet water** en het tegengaan van verzilting in de polders.
- Het CDA vraagt om een **totaal verbod om PFAS te lozen** in het oppervlaktewater.

Foto: Wieneke Hofland

- Het CDA staat voor het blijvend vroegtijdig betrekken van de waterschappen bij **ruimtelijke (her)inrichting**: de provincie zal waar mogelijk en nodig een verbindende rol spelen.
- In bouwplannen wordt voldoende **bergingscapaciteit en infiltratie** in de bodem gewaarborgd. Dat kan onder andere door meer ruimte vrij te maken voor water en groen.
- Natuurherstel en een toekomstbestendige landbouw vragen om gezamenlijk nadenken over de toekomst van de polder. We hebben allemaal een belang bij goed waterbeheer. Daarom wil het CDA een **nieuwe beheerstrategie** aangepast aan het veranderende klimaat laten onderzoeken.
- Drinkwater is een eerste levensbehoefte. Samen met de waterschappen, en andere betrokken partijen, draagt de provincie er zorg voor dat er altijd **voldoende drinkwater** van **goede kwaliteit** beschikbaar is.
- Het CDA blijft inzetten op **waterkwaliteit**. De waterschappen hebben hier een belangrijke taak, net als de provincie. Provincie Zuid-Holland voert het Regionaal Waterprogramma uit.
- De provincie blijft, samen met de waterschappen, werken aan **waterbewustzijn**. De provincie heeft hierin een verbindende rol. Zeker in relatie tot de andere urgente opgaven als de woningbouwopgave en energietransitie mag waterbewustzijn en watertransitie niet (ongemerkt en ongewild) naar de achtergrond verdwijnen.
- Het CDA vindt **recreatie op en in het water** belangrijk. Daar draagt de provincie aan bij. Afstemming van (bagger)schema's van provincie, waterschappen en gemeenten kan eraan bijdragen dat de vaarwegen beter bereikbaar zijn en er in de zomer in open water kan worden gezwommen.
- Warmtewinning met **waterpompen**, die diep de grond in gaan, mag de zoetwaterlaag voor drinkwater niet aantasten. Bij grotere diepten bestaat het risico dat zout water naar boven komt door het zoet water heen.
- Met de woningbouwopgave die de provincie heeft groeit ook **de vraag naar drinkwater**. Het CDA werkt, vanuit de faciliterende rol van de provincie, mee aan mogelijkheden en kansen om een adequate drinkwatervoorziening en de beschikbaarheid van tijdig voldoende drinkwater van goede kwaliteit te garanderen. Bijvoorbeeld door samen met drinkwaterbedrijven te zoeken naar grondwatervoorraden.

- cda@pzh.nl
- 070 - 441 68 34
- Postbus 90602
2509 LP DEN HAAG
- cda.nl/zuid-holland

- CDA Zuid-Holland
- [cdazuidholland](https://www.instagram.com/cdazuidholland)
- [@CDAZH](https://twitter.com/CDAZH)